

Tartu Ülikool
Majandusteaduskond

EESTI PUIDUSEKTORI KONKURENTSIVÕIME

 TARTU ÜLIKOOLI
KIRJASTUS

Vastutavad toimetajad
Urmas Varblane, TÜ rahvusvahelise ettevõtluse professor
Kadri Ukrainski, TÜ majandusteaduskonna teadur

Keeletoimetaja
Leelo Jago

Retsensent
Andres Talijärv, Eesti Metsatööstuse Liidu tegevdirektor

Tehniline toimetaja
Merike Kaseorg

Kaane kujundaja
Aita Linnas

Käesolev uurimus valmis
EV Haridusministeeriumi sihtfinantseerimise projekti
T0107 ja sihtasutuse Eesti Teadusfondi grandide nr. 5840
raames

ISBN 9985-56-984-9

© Tartu Ülikool, 2004

Tartu Ülikooli Kirjastus
www.tyk.ut.ee
Tellimus nr. 551

SISUKORD

SAATEKS..... 7

I OSA. TÖÖSTUSHARU KONKURENTSIVÕIME ANALÜÜSI TEOREETILISED ALUSED

1. Konkurentsivõime ja selle mõõtmine tööstusharu tasandil (R. Lättemägi, S. Laur) 11
2. Klasterkäsitluse kasutamine tööstusharu konkurentsivõime analüüsimisel (L. Polli, U. Varblane, K. Ukrainski) ... 21
3. Puiduklaster ja selle analüüsimise kogemused (L. Polli, U. Varblane) 39
4. Võrgustikud ettevõtete rahvusvahelistumises (T. Vissak) 55

II OSA. EESTI PUIDUSEKTORI EKSPORDI KONKURENTSIVÕIME

5. Eesti puidusektori ekspordivõime üldine ülevaade (R. Lättemägi, P. Vahter) 71
6. Puidusektori ekspordivõime tugevad ja nõrgad küljed (R. Lättemägi, P. Vahter, T. Roolaht, K. Ukrainski)..... 89
7. Konkurentsivõime areng eesti puidusektoris (R. Lättemägi, P. Vahter) 105

III OSA. KONKURENTSIVÕIME EESTI PUIDUSEKTORI PEAMISTES ALLHARUDES

8. Saetööstuse konkurentsivõime (T. Roolaht) 121
9. Puitplaaditööstuse konkurentsivõime (P. Vahter, K. Appo, U. Varblane) 149

10. Mööblitööstuse konkurentsivõime (K. Ukrainski, P. Vahter)	185
11. Puitmajatootjate konkurentsivõime (T. Vissak)	209
12. Tselluloosi- ja paberitööstuse konkurentsivõime (U. Varblane)	233
13. Akna- ja uksetootjate konkurentsivõime (T. Vissak).....	249

**IV OSA. EESTI PUIDUSEKTORI KUI TERVIKU
PÕHIPROBLEEMID JA
VÕIMALIKUDARENGUSUUNAD**

14. Eesti puidusektori konkurentsivõime arengut takistavad tegurid (K. Ukrainski, T. Roolaht, U. Varblane)	269
15. Tooraineprobleemid eesti puidusektoris (T. Roolaht)	283
16. Töäjõud ja haridus Eesti puidusektori konkurentsivõime kujundajana (K. Ukrainski).....	307
17. Eesti puidusektori toodangumahtude ja hõive prognoos aastateks 2003–2010 (K. Ukrainski).....	325
KASUTATUD KIRJANDUS	349

SAATEKS

Puidusektor on kohalikku taastuvat loodusressurssi kasutav ja vääripindav tööstusharu, millel on väga oluline roll kogu Eesti majanduse arengus. Puidutööstus annab neljandiku Eesti töötleva tööstuse kogutoodangust. Kui lisada sellele veel metsandus ja puidusektoriga seotud ehituse ning transpordi allharud, siis on üle kümnendiku Eesti sisemajanduse koguproduktist loodud metsanduses ja puidutööstuses. Veelgi olulisem on puidusektori panus Eesti ekspordis, sest see on praktiliselt ainus töötleva tööstuse haru, mis tasakaalustab teiste tööstusharude poolt loodavat negatiivset väliskaubandusbilanssi. Seetõttu on väga oluline analüüsida Eesti metsa- ja puidusektori konkurentsivõimet, millel on strateegiline tähtsus kogu Eesti majandusele.

Järgnevas raamatus tuuaksegi välja puidusektori konkurentsivõime analüüsi tulemused, osutatakse sektori arengu põhiprobleemidele ning pakutakse võimalused nende lahendamiseks ning arengu toetamiseks. Raamat valmis Tartu Ülikooli majandusteaduskonna rahvusvahelise ettevõtluse ja välismajanduse õppetooli õppejõudude ja teadurite töörühma viimase kahe aasta töö tulemusena. Töörühma liikmed olid professor Urmas Varblane, vanemteadurid Tiia Vissak ja Tõnu Roolaht, teadurid Kadri Ukrainski ja Priit Vahter, magistrandid Riina Lättemägi, Liis Polli, Katrin Appo ja Sirlu Laur. Töö põhineb kahte liiki allikatel. Esiteks kasutati mitmekülgset statistilist materjali metsa ja puidusektori kohta nii rahvusvahelistest andmebaasidest (FAOSTAT, UNIDO, UN Comtrade Statistics) kui ka Eesti Statistikaametist (Eesti ettevõtete majandusnäitajad), Tolliametist (ekspordistatis-

tika) ning ettevõtete aastaruannetest. Teiseks väärtuslikuks allikmaterjaliks oli töörühma liikmete tehtud 12 intervjuud Eesti puidusektoris tegutsevate haruliitude ja ettevõtete juhtidega, mis võimaldasid hoopis sügavamalt mõista sektori senist arengut ja võimalikke takistusi.

Kollektiivne monograafia koosneb 17 peatükist, mis on koondatud neljaks osaks. I osa annab ülevaate tööstusharu konkurentsivõime analüüsi teoreetilistest alustest. Selle raames määratletakse konkurentsivõime mõiste määratlemine tööstusharu tasandil ja luuakse konkurentsivõime mõõtmiseks vajalike näitajate süsteem. Järgnevalt arutletakse klasterkäsitluse võimaluste üle tööstusharu või majandussektori konkurentsivõime analüüsimisel ning tuuakse mõned näited, kuidas on puidusektorit kui klastrit seni käsitletud. Monograafia teoreetilise osa lõpetab peatükk, mis uurib võrgustikkäsitlusi ja nende kasutamist ettevõtete konkurentsivõime suurendamisel süveneva rahvusvahelistumise kaudu. Raamatu II osa on pühendatud Eesti puidusektori ekspordi konkurentsivõimele. Selle raames esitatakse puidusektori ekspordivõime üldise analüüsi tulemused peamiste toodete ja sihtturgude kaupa. Järgnevalt käsitletakse puidusektori ekspordivõime tugevaid ja nõrku külgi võrdluses peamiste konkurentidega. III osas käsitletakse Eesti puidusektori peamiste allharude – sae-, puitplaadi-, mööbli-, tselluloosi- ja paberitööstuse, akende ning uste ja puitmajade tootmise konkurentsivõimet. IV osas eelnevates osades käsitletu üldistatakse. Algul hinnatakse puidusektori konkurentsivõime üldist olukorda ja seejärel käsitletakse kahes eraldi peatükis kahte kõige olulisemat probleemide valdkonda – tooraine ja tööjõu temaatikat. Viimases peatükis kirjeldatakse Eesti metsa- ja puidutööstuse võimalikke arengustsenaariume, analüüsitakse maailmaturu vastavate valdkondade prognoose ning seejärel prognoositakse Eesti vastavate tööstusharude tootmismahтусid ja tööhõivet.

Raamatu valmimisele aitas kaasa väga meeldiv koostöö Eesti Metsatööstuse Liiduga, Eesti Puutööliiduga, Eesti Puitmaja-liiduga, Eesti Akna- ja Uksetootjate Liiduga. Autorid soovivad eraldi tänada A. Agasilda, M. Arulat, Z. Botvinkinat, T. Karjust, T. Kolki, K. Kukke, E. Kuldkeppi, A. Kulli, A. Petersoni, M. Riistoppi, M. Šorinit, A. Talijärve, kes olid valmis intervjuudeks oma aega kulutama. Loodetavasti jätkub senine meeldiv koostöö edaspidi.

Käesolev kogumik on autorite teadmiste kohaselt esimene katsetus võtta ühes raamatus kokku metsa ja puidusektori senine areng Eestis. Seetõttu on kindlasti töös ka palju ebatäpsusi, mis tulenevad raamatu autorite piiratud võimalustest süveneda antud teemasse. Kindlasti on väga oodatud kirjalikud märkused ja soovitusel, mis võimaldaksid edaspidi põhjalikumat käsitlust. Märkused võiks saata järgmisel aadressil: Tartu Ülikooli majandusteaduskond, rahvusvahelise ettevõtluse õppetool, Narva mnt 4, Tartu 51009, e-mail: Urmis.Varblane@ut.ee

Urmis Varblane,
uurimisrühma juht